

Тетяна ГУСАКОВСЬКА

Леся РИБАЛКО-РАК

Наталія КУЖЕЛЬ

Олександр КУЖЕЛЬ

Полтавський університет економіки і торгівлі

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ КООПЕРАТИВІВ: РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Розглянуто роль цифрової трансформації та інноваційних технологій менеджменту у сталому розвитку кооперативів України. Визначено ключові напрями впровадження цифрових рішень для підвищення ефективності, прозорості та конкурентоспроможності кооперативів.

Ключові слова: цифровізація, кооперативи, інноваційні технології, штучний інтелект, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток кооперативних організацій відбувається в умовах глобальної цифровізації, що зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до управління. Кооперативи, історично орієнтовані на спільні цінності, взаємодопомогу та демократичне управління, стикаються з викликами, пов'язаними зі зростаючою конкуренцією, зміною споживчих уподобань та підвищенням вимог до прозорості й ефективності діяльності. У цих умовах застосування інноваційних технологій менеджменту (Big Data, штучний інтелект, CRM-системи, платформи електронної взаємодії) стає не лише інструментом оптимізації внутрішніх процесів, а й важливим фактором сталого розвитку. Водночас значна частина кооперативів, особливо у країнах із перехідною економікою, стикається з низьким рівнем цифрової зрілості, браком інвестицій у технологічне оновлення та обмеженим доступом до сучасних управлінських практик. Це зумовлює необхідність наукового осмислення ролі цифрової трансформації у підвищенні ефективності менеджменту кооперативів і визначення інноваційних підходів, що сприятимуть їхній стійкості та конкурентоспроможності.

Метою дослідження є визначення ролі цифрової трансформації та інноваційних технологій менеджменту у забезпеченні сталого розвитку кооперативів, а також обґрунтування ефективних напрямів їх впровадження в управлінську практику.

Виклад основного матеріалу. Останні дослідження свідчать про те, що цифрова трансформація кооперативів є ключовим чинником їхньої конкурентоспроможності та стійкості, але її темпи й ефективність суттєво відрізняються залежно від країни та рівня розвитку. Так, науковці в дослідженні [1] показали, що рівень цифровізації аграрних кооперативів у Європі є неоднорідним і значною мірою залежить від економічного контексту та розміру кооперативу. Упровадження електронної комерції та онлайн-сервісів дозволяє підвищувати ефективність і сталий розвиток, проте потребує інвестицій у цифрову інфраструктуру та навчання персоналу. Аналогічні Висновки роблять автори дослідження [2], які доводять, що якісна веб-присутність (відповідно до моделей eMICA та Web Content Analysis) сприяє зростанню довіри до кооперативу, збільшенню обсягів продажів і поліпшенню іміджу організації. Подібні результати підтверджують дослідження [3], де розглянуто впровадження смарт-технологій (IoT, Big Data, блокчейн) у сільськогосподарських кооперативах. Автори відзначають, що такі інструменти не лише знижують витрати ресурсів, але й підвищують екологічну стійкість та соціальну привабливість сільських територій.

Досвід країн, що розвиваються, також демонструє значний потенціал цифрових технологій для кооперативів. Зокрема, дослідження [4] в Нігерії показує, що навіть базові інструменти — мобільні телефони для мобільних фінансових сервісів, доступу до ринку та прогнозів погоди — сприяють зростанню ефективності кооперативів. Водночас, відсутність складніших рішень через слабку інфраструктуру та цифрову неграмотність обмежує можливості для стійкого розвитку.

Додатково, питання етики та прозорості використання штучного інтелекту у кооперативах детально аналізують дослідники [1]. Вони пропонують створювати технічні комітети для забезпечення контролю за алгоритмами та запобігання упередженості у використанні даних.

Для України дослідження цієї проблеми мають особливу актуальність. По-перше, значна частина українських кооперативів, особливо у сільському господарстві, перебуває на початковому етапі цифровізації і має ті ж самі бар'єри, що й кооперативи в країнах, що розвиваються: обмежені інвестиційні ресурси, нерозвинену інфраструктуру та низький рівень цифрових компетенцій серед членів. По-друге, в умовах війни та економічної нестабільності цифрові технології стають інструментом не лише для підвищення ефективності, а й для забезпечення прозорості, довіри та інтеграції кооперативів у міжнародні ринки. Нарешті, успішне впровадження інноваційних технологій може стати запорукою зміцнення позицій українських кооперативів у системі сталого розвитку, що відповідає як національним, так і європейським пріоритетам.

Сучасний розвиток кооперативного сектора в Україні відбувається в умовах активної цифровізації економіки, глобальної конкуренції та інтеграції до міжнародних ринків, що створює як нові можливості, так і виклики для управління. Упровадження цифрових технологій у діяльність кооперативів дозволяє не лише підвищувати ефективність виробничих і управлінських процесів, оптимізувати використання ресурсів, але й забезпечувати прозорість діяльності, підвищувати рівень довіри серед членів організацій та залучати нових партнерів і клієнтів. Наукові дослідження підтверджують, що успішна цифрова трансформація кооперативів базується на комплексному підході, що поєднує технічні, організаційні та управлінські аспекти [1–4].

Для українських кооперативів пріоритетними напрямками впровадження цифрових технологій є:

1. Цифрова інфраструктура та платформи взаємодії.

Створення внутрішніх інформаційних систем (ERP, CRM) дозволяє автоматизувати облік, планування та контроль виробничих процесів, а інтеграція з онлайн-платформами спрощує взаємодію з членами та партнерами. Це забезпечує не тільки економію часу і ресурсів, а й підвищує рівень прозорості та демократичності управління.

2. Аналітика даних і прийняття рішень на основі даних.

Використання Big Data, прогнозової аналітики та систем підтримки прийняття рішень (DSS) дає змогу швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, прогнозувати попит та оптимізувати логістику. Це сприяє підвищенню ефективності маркетингових стратегій і дозволяє кооперативам більш обґрунтовано планувати розвиток.

3. Електронна комерція та онлайн-присутність.

Розвиток веб-сайтів, мобільних додатків і платформ електронної торгівлі підвищує конкурентоспроможність кооперативів, дозволяє залучати нових клієнтів, розширювати ринки збуту та формувати бренд організації. Крім того, онлайн-присутність сприяє підвищенню обізнаності членів кооперативів і громадськості про діяльність організації.

4. Розвиток цифрових компетенцій членів кооперативів та персоналу.

Однією з головних перешкод для цифрової трансформації в Україні є низький рівень цифрової грамотності та обмежений досвід роботи з інноваційними інструментами. Проведення навчальних програм і тренінгів з управління даними, цифрового маркетингу та використання сучасних технологій дозволяє створити компетентну команду, здатну ефективно впроваджувати нові технології.

5. Прозорість та етичне використання технологій.

Використання штучного інтелекту та алгоритмів прогнозування потребує впровадження механізмів демократичного контролю та етичних норм для запобігання маніпуляціям і упередженості. Створення спеціалізованих технічних комітетів дозволяє забезпечити прозорість процесів прийняття рішень та захист прав членів кооперативів.

6. Підтримка державних і міжнародних ініціатив.

Використання грантів, програм підтримки цифровізації та співпраця з міжнародними кооперативними мережами сприяє прискоренню процесів цифрової трансформації, зменшенню фінансових ризиків та обміну досвідом із більш розвиненими країнами.

7. Спрямування на сталий розвиток та «зелені» інновації.

Цифрові технології дозволяють забезпечити зменшення негативного впливу на довкілля, зокрема, через оптимізацію використання води, енергії і сировини, а також упровадження смарт-рішень у ланцюгах постачання. Це сприятиме формуванню конкурентних переваг і забезпечить відповідність міжнародним стандартам сталого розвитку.

Застосування цих напрямів у практиці українських кооперативів дозволить створити систему управління, орієнтовану на сталий розвиток, підвищить ефективність використання ресурсів, зміцнить економічну стійкість та інтегрує українські кооперативи до міжнародних ринків. Такий комплексний підхід не лише відповідає сучасним викликам цифрової економіки, а й створює передумови для довгострокового розвитку кооперативного сектору в Україні, сприяючи підвищенню соціальної та економічної ролі організацій у регіонах.

Висновки. Цифрова трансформація та впровадження інноваційних технологій менеджменту є ключовими факторами забезпечення сталого розвитку кооперативів в Україні. Комплексне застосування цифрової інфраструктури, аналітики даних, електронної комерції та розвитку компетенцій членів кооперативів дозволить не лише підвищити ефективність управлінських і виробничих процесів, а й забезпечити прозорість, демократичність і довіру в організаціях. Водночас етичне використання сучасних технологій, підтримка державних і міжнародних ініціатив та орієнтація на «зелені» інновації сприятимуть формуванню конкурентних переваг кооперативів та інтеграції їх у глобальні економічні процеси. Отже, системне впровадження цифрових рішень у кооперативах України створить умови для підвищення їх економічної стійкості, соціальної ролі та довгострокового розвитку сектору, відповідаючи сучасним викликам цифрової економіки та принципам сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Jorge-Vázquez J., Chivite-Cebolla M. P., Salinas-Ramos F. The Digitalization of the European Agri-Food Cooperative Sector. Determining Factors to Embrace Information and Communication Technologies. *Agriculture*. 2021. № 11 (6). DOI: <https://doi.org/10.3390/agriculture11060514>.
2. Cristobal-Fransi E., Daries N., Cardona J.R. et al. Challenges of digitization in the social economy in times of pandemic: the evolution of online presence and e-commerce in agri-food cooperatives. *Agricultural and Food Economics*. 2023. № 11. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40100-023-00291-6>.

3. Ciruela-Lorenzo A. M., Del-Aguila-Obra A. R., Padilla-Meléndez A., Plaza-Angulo J. J. Digitalization of Agri-Cooperatives in the Smart Agriculture Context. Proposal of a Digital Diagnosis Tool. *Sustainability*. 2020. 12 (4). DOI: <https://doi.org/10.3390/su12041325>.
4. Uneze C.U., Ise Egor H., Otaokpukpu N.J. Digitilization in Agricultural Cooperatives: A Perspective from Members in Rice Value Chain of Anambra State, Nigeria. *Journal of Agribusiness and Rural Development*. 2024. № 71 (1). pp. 93–101. DOI: <https://doi.org/10.17306/j.jard.2024.01800>.